

ეკატერინე ქართველიშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

საქართველოდან საბერძნეთში მიგრირებულ ბერძენთა გეოგრაფიული ნარატიული ტექსტების კვლევის მეთოდები

საკვანძო სიტყვები: პონტოელი ბერძნები, მიგრაცია და
იდეოლოგია, ზეპირი ნარატიული ტექსტები, კვლევის მეთოდები

წინამდებარე სტატია წარმოადგენს სადოქტორო ნაშრომის ნაწილს. დისერტაციის მიზანია, შეისწავლოს საქართველოდან საბერძნეთში მიგრირებულ ბერძენთა იდეოლოგია და მისი განმსაზღვრელი ნიშნები. კვლევა ატარებს ინტერდისციპლინარულ ხასიათს და ეფუძნება ზეპირ ნარატიულ ტექსტებს, უფრო ზუსტად კი, ავტორის მიერ შემოხსენებულ ჯგუფთან პირისპირ გამოკითხვის მეთოდით ჩაწერილ და შემდგომ ტრანსკრიბირებულ ინტერვიუებს.¹ როგორც მოგეხსენებათ, მსგავსი ტიპის სამუშაოს შესრულებისას საბოლოო შედეგების სანდოობას საკვლევი ინსტრუმენტები განსაზღვ-

¹ საველე სამუშაოები და კვლევა განხორციელდა ვიადრინასა და ბილეფილდის უნივერსიტეტების ბაზაზე, ფოლკსვაგენის პროექტის „თანამედროვე ტრანსფორმაციული პროცესების გაკვლევა ენასა და იდეოლოგიაზე: ურუმი და პონტოელი ბერძნები საქართველოში“ ფარგლებში.

რავს, ამიტომაც უმნიშვნელოვანესია კვლევის მეთოდების სწორი შერჩევა. სწორედ აღნიშნულ საკითხს ეძღვნება მოცემული ნაშრომი. მასში წარმოდგენილია ის მეთოდოლოგიური ჩარჩო, რომლის მეშვეობითაც საქართველოდან საბერძნეთში მიგრირებულ ბერძენთა იდენტობის შესწავლის მიზნით ზეპირი ისტორიები შეგროვდა და გაანალიზდა. სტატი-აში ყურადღებას დავუთმობთ კვლევის ისეთ მეთოდებს, როგორიც არის გამოკითხვის მონაწილეთა სტრატეგიცირებული შერჩევა, ნახევრად-სტრუქტურირებული ინტერვიუების ჩაწერა, კონტექსტისა და, ნაწილობრივ, შინაარსის ანალიზი.

საველე სამუშაოები ჩატარდა ქალაქ თესალონიკში, რომელიც მჭიდროდ არის დასახლებული ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებიდან, უმეტესწილად კი საქართველოდან წასული ბერძნებით.² პროექტისა და კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე და, რაც შეიძლება, სრული სურათის მისაღებად ინფორმანტთა შერჩევა გარკვეული მახასიათებლების მიხედვით განხორციელდა.³ ისინი ოთხ ასაკობრივ ჯგუფად დავყავით: 18-დან 25 წლამდე, 26-დან 45 წლამდე, 46-დან 65 წლამდე და 66 წლიდან ზემოთ. თითოეულ ჯგუფში ერთიანდებოდა ექვსი რესპონდენტი, რომლებიც ინდივიდუალურად გამოიკითხნენ. მსგავსი ნიშნით ინფორმატთა გადანაწილება მნიშვნელოვანი იყო იმ თვალსაზრისით, რომ ზოგადად, უმცირესობათა სხვადასხვა თაობაში სრულიად განსხვავებულია საკუთარი თავის მიკუთვნებულობის აღქმა. მაგალითად, უფროსი ასაკის წარმომადგენლები შეიძლება უფრო მეტად იცავდნენ ტრადიციულ წეს-ჩვეულებებსა და ენას,

² Kaurinkoski 2021, 2.

³ „კვლევის მეთოდების სახელმძღვანელო“ 2024, 24-25.

ხოლო ახალგაზრდები უკეთ იყვნენ ინტეგრირებულები უმრავლესობის კულტურაში. ამასთანავე, ხშირად ისინი განსხვავებულ სოციალურ და პოლიტიკურ სიტუაციებში ხვდებიან (დისკრიმინაცია, ეკონომიკური პირობები და სხვ.), რაც პირდაპირ აისახება ეთნიკური იდენტობის განცდაზე. გარდა იმისა, რომ ასაკობრივ ჯგუფებად დაყოფა აღნიშნული თავისებურებების გამოვლენის საშუალებას იძლევა, ასევე გვიჩვენებს, როგორ გადაეცემა შთამომავლობას ენა, კულტურული წეს-ჩვეულებები თუ რელიგიური ტრადიციები ემიგრაციაში ცხოვრებისას. იგი განსაკუთრებულ დატვირთვას იძენს, როდესაც ვიკვლევთ, თუ რა ფაქტორები მოქმედებს და რამდენად ცვალებადია იდენტობა თაობების მიხედვით.

გარდა ასაკისა, დავიცავით გენდერული ბალანსიც – თითოეული ჯგუფი სამი მდედრობითი და სამი მამრობითი სქესის წარმომადგენლით დაკომპლექტდა. აღნიშნული დაყოფა მნიშვნელოვანი იყო იმ თვალსაზრისით, რომ ისინი, როგორც წესი, განსხვავებულ ეკონომიკურ თუ სოციალურ გამოწვევებს აწყდებიან მიმღებ ქვეყანაში. გარდა ამისა, ხშირად ხდება, რომ ქალები უფრო მეტად ახერხებენ შეინარჩუნონ თავიანთი კულტურის ძველი ელემენტები (კულინარიული მახასიათებლები, ზოგადი წეს-ჩვეულებები, შვილების აღზრდისათვის მეტი ძალისხმევის გაწევა, სამეცყველო ენის ცოდნის გადაცემა), ვიდრე მამაკაცები.

ინფორმანტების შერჩევისას მხედველობაში მივიღეთ ენობრივი ფაქტორიც. კერძოდ, თითოეული ასაკობრივი ჯგუფის ექვსი წევრიდან სამი ბერძნულენოვანი, სამიც თურქოფონი იყო. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ პირველ შემთხვევაში

ვგულისხმობთ ახალი ბერძნული ენის პონტოურ,⁴ ხოლო მეორეში – თურქულის ანატოლიურ დიალექტზე მოსაუბრეებს.⁵ როგორც მოსალოდნელი იყო, რაც საბოლოოდ გამოკითხვამაც აჩვენა, თურქულენოვან მიგრანტებს უფრო მეტად გაუჭირდათ საბერძნეთში ინტეგრირება სწორედ მათი თავდაპირველი საკომუნიკაციო ენის – თურქულის გამო.

კვლევის დაწყებამდე და პროცესშიც გათვალისწინებულ იქნა ყველა შესაძლო დეტალი, რაც ობიექტურ შედეგებზე გაგვიყვანდა და უზუსტობებს აგვაცილებდა. მაგალითად, ინფორმანტი თავად ირჩევდა ინტერვიუს ენას, რათა თავი კომფორტულად ეგრძნო, თვითგამოხატვის მეტი შესაძლებლობა მისცემოდა და სწორად გადმოეცა სათქმელი. საუბრისას რესპონდენტები ხშირად მიმართავდნენ სამეტყველო კოდურ გადართვას მეორე და მესამე ენაზეც კი, თუმცა ისინი სტაბილურად იყენებდნენ ერთ, წინასწარ შერჩეულ ენას. ინტერვიუები ძირითადად ბერძნულად და ქართულად ჩაიწერა. გვხვდება ორი იმგვარი გამონაკლისიც, როდესაც გამოკითხულ პირთა ინიციატივით თხრობა პონტოურ დიალექტზე წარიმართა. მხოლოდ ერთადერთ შემთხვევაში დაიწყო გამოკითხვა რუსულ ენაზე (თავდაპირველი შეთანხმებისამებრ), თუმცა ინფორმანტისავე სურვილით თურქულ ენაზე გაგრძელდა და თარჯიმნის ჩართულობა გაჩნდა საჭირო, რაც აიხსნება იმ ფაქტით, რომ თურქულენოვანი რესპონდენტი საქართველოში ცხოვრების პერიოდში საკომუნიკაციო ენებად ძირითადად თურქულს, ალტერნატივად კი – რუსულს იყენებდა. იგი არ ფლობდა ქართულ ენასა და პონტოურ დიალექტს. გარდა ამისა, რეპატრირაცია

⁴ მიქაბერიძე და შახპაზიძე 2000, 129-177.

⁵ ჯანაშია 2000, 178-192.

ხანდაზმულ ასაკში შვილების ინიციატივით მოუწია, რის გამოც ადგილობრივებთან კომუნიკაციისა და, შესაბამისად, თანამედროვე ბერძნული ენის სწავლის შესაძლებლობა არ მისცემია.

გამოკითხულ პირთა ანონიმურობის დაცვა სოციალური კვლევის კონტექსტში არსებითია, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე იდენტობის შესწავლასთან გვაქვს და კითხვარი მიმღებლობასა და განსხვავებულობასთან დაკავშირებულ თემატიკასაც მოიცავს. აღნიშნული უზრუნველყოფს, რომ საფრთხე არ შეექმნას ინფორმანტის სოციალურ, პროფესიულ ან პირად ცხოვრებას. გარდა ამისა, როდესაც რესპონდენტი დარწმუნებულია, რომ მისი პირადი ინფორმაცია დაცულია, იგი უფრო ღიად გვიზიარებს საკუთარ გამოცდილებას, დამოკიდებულებებსა და ემოციებს. ყოველივე ეს კი ზრდის მონაცემთა სანდოობასა და სიღრმეს. ჩვენს შემთხვევაშიც ზემოხსენებულმა ფაქტორმა არსებითად გაამარტივა კომუნიკაცია და უზრუნველყო ინფორმანტთა მაქსიმალური ჩართულობა.

როგორც ნაშრომის დასაწყისში ვახსენეთ, ინტერვიუები პირისპირ გამოკითხვის მეთოდით ჩატარდა. აღნიშნული ტექნიკის უპირატესობა მდგომარეობს იმაში, რომ ინტერვიუერს საშუალება ეძლევა, არასწორი ინტერპრეტაციის თავიდან აცილების მიზნით, გაურკვეველი პასუხები ადგილზევე გადაამოწმოს. გარდა ამისა, უშუალო საუბრისას ადამიანები უფრო ვრცლად პასუხობენ კითხვებზე, ვიდრე წერილობით ან თუნდაც სატელეფონო გამოკითხვისას.

აღნიშნული კვლევა იდენტობის შესასწავლად აუცილებელი თემატიკის (პერსონალური ინფორმაცია, ეთნიკური წარმომავლობა, საკომუნიკაციო ენები, რელიგიური და კულტუ-

რული ტრადიციები, ემიგრაციის ისტორია, სოციალური ურთიერთობები და ინტეგრაცია, ნეგატიური თუ პოზიტიური გამოცდილებები და ა.შ.) შემცველ წინასწარ შედგენილ კითხვარს ეყრდნობოდა. პროექტის საჭიროებებიდან და შესასწავლი თემების სპეციფიკიდან გამომდინარე დავეყრდენით კვლევის თვისებრივ მეთოდს,⁶ რომლის არსსაც ტექსტებისა და საკვლევი საკითხების სიდრმისეული შესწავლა და ანალიზი წარმოადგენს. შესაბამისად, ჩავატარეთ ნახევრად-სტრუქტურირებული ინტერვიუები,⁷ რაც გულისხმობს შემდეგს: მიუხედავად იმისა, რომ მკვლევარი ხელმძღვანელობს წინასწარ შედგენილი კითხვების სიით, მათი თანმიმდევრობა და შინაარსი მკაცრად განსაზღვრული არ არის – კითხვარი აერთიანებს როგორც დაგეგმილ, ისე თავისუფალ შეკითხვებს. გამომდინარე აქედან, გამოკითხვის პროცესში ინტერვიუერის რეფლექსიაც იქნა გათვალისწინებული – მხედველობაში გვაქვს ისეთი შემთხვევები, როდესაც ცალკეულ ინტერვიუსა და ინფორმანტის მიერ გაზიარებულ ინფორმაციასთან დაკავშირებულმა შთაბეჭდილებამ ახალი საკვლევი კითხვა გააჩინა. საგულისხმოა, რომ აღნიშნული მეთოდის საშუალებით კიდევ უფრო ამომწურავ და დეტალურ ინფორმაციას ვიღებთ მონაწილეთა თვითიდენტიფიკაციის შესახებ.

კვლევის შემდგომი ეტაპი ტრანსკრიპტების მომზადებას წარმოადგენდა, რაშიც აუდიო ჩანაწერის ზუსტი წერილობითი ვერსიის შექმნა მოიაზრება. ინტერვიუების გაშიფვრისას აღვწერეთ არავერბალური მინიშნებებიც (მაგალითად სიცილი, პაუზა და ა.შ.). აუცილებელი იყო, ტექსტებს ზედმი-

⁶ ზურაბაშვილი 2026, 5-9.

⁷ Nuzhat, Fozia, and Mahnaz 2022, 42-52.

წევრით აესახა ჩანაწერის კონტექსტი და შინაარსი. სწორედ ამ მიზეზით ისინი განმეორებით გადაიხედა თანმიმდევრულობისა და სიცხადის უზრუნველყოფისა და კორექტივების შეტანის მიზნით. ზუსტი ტრანსკრიპტების პარალელურად შევქმენით მეორე, მათი სტილისტურად და აზრობრივად გამართული ვერსიები.

ტექსტების სრულყოფის შემდგომ მონაცემების კოდირება მოვახდინეთ, რაც მასალიდან საკვანძო ცნებებისა და იდეების ამოკრებას, ორგანიზებასა და მათ შორის კავშირების დადგენას გულისხმობდა.

საგულისხმოა, რომ ნარატივების შესწავლა აუცილებლად მოცემული კონტექსტის გათვალისწინებით უნდა მოხდეს, რადგან სხვა შემთხვევაში მოსალოდნელია სრულიად განსხვავებული ისტორია მივიღოთ.⁸ შესაბამისად, კვლევის მომდევნო საფეხური ე. წ. კონტექსტის ანალიზს ეყრდნობოდა, რომელიც თვისებრივი კვლევის უმნიშვნელოვანესი მეთოდია. აღნიშნული ტექნიკის მეშვეობით თემისა და მისი გარემოს ურთიერთქმედების გამორკვევა და ინტერვიუების შინაარსის სოციალურ, ეკონომიკურ თუ ისტორიულ კონტექსტში განსაზღვრაა შესაძლებელი. ზემოხსენებული მეთოდის გამოყენებით მოვახდინეთ ტექსტის სიღრმისეული ანალიზი, რაც, თავის მხრივ, როგორც კონტექსტის, ასევე სემანტიკური მნიშვნელობების, ფორმებისა და ფუნქციების გათვალისწინებასაც მოითხოვდა. ტრანსკრიპტის დეტალური ანალიზი როგორც ტრადიციული, ასევე თანამედროვე კომპიუტერიზებული მეთოდების საშუალებით განხორციელდა. ყოველივე ამან ხელი შეგვიწყო, უკეთ გამოგვეკვლია

⁸ ზურაბაშვილი 2026, 74.

ნარატიული მასალა და მოგვებდინა მისი სწორი ინტერპრეტაცია.

როგორც სტატიის შესავალში აღინიშნა, კვლევის პროცესში გარკვეულწილად შინაარსის, იგივე კონტენტ-ანალიზსაც მივმართეთ,⁹ რომლის დანიშნულებასაც ტექსტში არსებული კონკრეტული სიტყვების, ფრაზების, ცნებების, კონცეფციებისა თუ თემების შესწავლა და გამოყენება წარმოადგენს. აღნიშნული ხერხით შესაძლებელია, რაოდენობრივად განვსაზღვროთ და გავაანალიზოთ მათი მნიშვნელობები და ურთიერთქმედება ხარისხობრივ მონაცემებში.¹⁰ ზოგადად, შინაარსის ანალიზი არ არის ორიენტირებული ისტორიებზე, თუმცა მისი გამოყენება მნიშვნელოვანია კვლევის მიზნებისათვის აუცილებელი და ზუსტი ინფორმაციის მისაღებად. კონტენტ-ანალიზის განხორციელება სპეციალური კომპიუტერული პროგრამების მეშვეობით არის შესაძლებელი.¹¹

უნდა აღინიშნოს, რომ კომბინირებული მიდგომა – კონტენტისა და შინაარსის ანალიზის ერთობლივად გამოყენება – ეფექტური აღმოჩნდა მასალის შესწავლის პროცესში. მაგალითად, მისი საშუალებით გამოვარკვიეთ, რომ რელიგია ჩვენთვის საინტერესო ჯგუფის იდენტობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ნიშანია და უკლებლივ ყველა ინფორმანტი მართლმადიდებელი ქრისტიანია. კვლევამ აჩვენა, რომ მათთვის, როგორც პონტოელი ბერძენისათვის და, ზოგადად, ყველა ბერძენისათვის, უდიდესი დატვირთვა აქვს რელიგიასთან დაკავშირებულ წეს-ჩვეულებებს, რიტუალებსა და საეკლესიო დღესასწაულებს.

⁹ წულაძე 2023, 188-198.

¹⁰ „კვლევის მეთოდების სახელმძღვანელო“ 2024, 39.

¹¹ ჩვენს შემთხვევაში გამოვიყენეთ EXMARaLDA.

ამრიგად, ნაშრომი მიზნად ისახავდა იმ მეთოდოლოგიური გამოცდილების გაზიარებასა და კომპლექსური თუ შერეული კვლევითი მიდგომების წარდგენას, რომელთა მეშვეობითაც ზეპირი ნარატიული ტექსტების ანალიზი და საქართველოდან საბერძნეთში მიგრირებულ ბერძენთა იდენტობის მრავალგანზომილებიანი შესწავლა ხორციელდება. სტატიაში განვიხილეთ კვლევის ის ფუნდამენტური მეთოდები, რომლებიც სტრატეგიული მნიშვნელობისაა კვლევის დასაბუთებული და სანდო შედეგების მისაღებად – ინფორმანტთა სტრატეგიული ნიშნით შერჩევა, გამოკითხვის ნახევრად-სტრუქტურირებული ხასიათი, მონაცემთა სიდრ-მისეული, იგივე კონტექსტისა და შინაარსის ანალიზი. ყოველივე ეს კი, ვფიქრობთ, თავის წვლილს შეიტანს მიგრაციის კვლევებში და დაგვეხმარება, უკეთ გავიაზროთ, თუ როგორ ინარჩუნებენ მიგრანტები ძველი იდენტობის მახასიათებლებს ან როგორ ერწყმიან ახალ საზოგადოებას იმ კულტურული, ენობრივი თუ სოციალური ცვლილებების ფონზე, რომელიც გავლენას ახდენს მათ მიკუთვნებულობის განცდაზე.

ბიბლიოგრაფია:

ზურაბაშვილი, თინათინ. 2026. „თვისებრივი მეთოდები სოციალურ კვლევაში“. სალექციო კურსი სოციალური მეცნიერებების მაგისტრანტებისათვის. მთავ. რედ. მარინე ჩიტაშვილი; ენობრ. რედ. ლია კაჭარავა. თბილისი: სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი.

მიქაბერიძე, ავთანდილ და შახპაზიდი, მიხეილ. 2000. „საქართველოში მცხოვრებ ბერძენთა დიალექტისათვის“. *ბერძნები საქართველოში*. 129-177. თბილისი: ლოგოსი.

წულაძე, ლია. 2023. „სოციოლოგიური კვლევის რაოდენობრივი მეთოდები“. სამეც. რედ. ნინო ჯავახიშვილი. თბილისი: უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

ჯანაშია, ნოდარ. 2000. „წალკელ ურუმთა თურქული მეტყველების ზოგადი დახასიათება“. *ბერძნები საქართველოში*. 178-192. თბილისი: ლოგოსი.

„კვლევის მეთოდების სახელმძღვანელო“. 2024. პროექტი ადვოკატირების შესაძლებლობების განვითარება ბიზნესის მხარდაჭერი და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებისთვის. International school of Economics at TSU.

<https://iset-pi.ge/ka/publications/research-reports/3435-kvlevis-metodebis-saxelmdzghvanelo>

Kaurinkoski, Kira. 2021. “Return Migration of the Greeks from the Former Soviet Union. Reflections on the Diasporic Logics of Exclusion and Belonging”. *Nouvelles questions ethniques*

37(3-40). <https://journals.openedition.org/remi/21747?lang=en>

Nuzhat, Naz; Fozia, Gulab and Mahnaz Aslam. 2022. “Development of Qualitative Semi-Structured Interview Guide for Case Study Research”. *Competitive Social Sciences Research Journal (CSSRJ)* 3(2): 42-52.

<https://cssrjournal.com/index.php/cssrjournal/article/view/170/72>

Ekaterine Kartvelishvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

Methodological Approaches to the Study of Oral Narrative Texts of Greeks Migrated from Georgia to Greece

Keywords: *Pontic Greeks, migration and identity, oral narrative texts, research methods*

The present article forms part of a doctoral dissertation that aims to examine the construction of identity and its defining markers among Greeks who migrated from Georgia to Greece. The research is interdisciplinary in nature and is grounded in the analysis of oral narrative texts. More specifically, the study draws on semi-structured interviews conducted by the author in Thessaloniki with members of this group through face-to-face interaction, which were subsequently transcribed for analytical purposes.

It is acknowledged that the careful and appropriate selection of research methods is of crucial importance in studies of this kind, as such methods constitute fundamental research instruments that determine the reliability and validity of the findings. Accordingly, this paper outlines the methodological framework employed for the collection and analysis of oral histories in order to explore the identity of the informants, as well as the key factors shaping and defining it.